

εἰς τὴν πατρίδα του παρὰ μόνον ὑπηρεσίας φιλολογικᾶς ἢ ποιητικᾶς. Συνέθεσεν ὕμνον, ὅστις κατέστη ὁ Μασσαλιωτικὸς τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Οἱ ἀγωνιζόμενοι ὅμως δὲν διωκοῦντο ὑπ' αὐτοῦ, οὐδ' οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐνέργουν κατὰ τὰς συμβουλάς του. Ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανστάσις ἐξεργάγη τῷ 1821 ὁ Κοραῆς, ὁ μὴ ἀναμένων τότε τῶν ταχῶν τὴν ἐκρηξίν, συνεταράχθη βαθέως. Πῶς ἐχαίρεισε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν πρὸ τοσούτου χρόνου ἐπεκαλεῖτο ἐκ πάσης ψυχῆς; ἄς σημειώσωμεν καλῶς τὸ γεγονός τοῦτο, ὅπερ εἰκονίζει τὸν ἄνδρα ἑδημοσίευσεν τὰ *Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους*.

Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῇ 6ῃ Ἀπριλίου 1833 ἐν ἡλικίᾳ 83 ἐτῶν, μείον 41 ἡμερῶν. Ἰδοὺ τὸ ἐπιτύμβιον (τὸ δεύτερον), τὸ συντεθὲν παρ' αὐτοῦ ἑλληνιστῆ, καὶ χαραχθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Mont-Parnasse

Ἀδαμαντιος Κοραης
Χιος
Υπο ξενην μεν
Ἰσα δε τη φυταση μ' Ἑλλάδι
Περιλημενην γην
Των Παρισίων
Κειμασι.

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

Ἡ ἐπομένη διατριβὴ ἐγγράφη κατ' αἴτησιν ἡμῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Πανταζίδου, ἐπὶ τετραετίαν σπουδάζαντος ἐν Γερμανίᾳ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, ἐν ἧ ἔτει δὲ 1876 ἐκδόσαντος ἀξιόσπουδαστον μονογραφίαν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ ἐτυμολογεῖν ἐν ταῖς Σημιτικαῖς γλώσσαις καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ*. Σ. τ. Δ.

Γενικὰ τινα

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα κατατάσσεται ὑπὸ τῶν γλωσσολόγων μεταξὺ ἐκείνων τῶν γλωσσῶν, αἵτινες τὸ πάλαι μὲν *Ἀρατολικαί* ἐκαλοῦντο, ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχῆς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος *Σημιτικαί* γλῶσσαι καλοῦνται, ἐκ τοῦ Σῆμ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Νῶε διότι τὰ πλεῖστα ἔθνη τὰ ἐκ τοῦ ἐθνάρχου τούτου καταγόμενα ὠμίλου γλώσσας εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλωσσικὴν οἰκογένειαν ἀναγομένας. Καὶ εἶναι μὲν αἱ γλῶσσαι αὗται μετὰ τῶν διαλέκτων αὐτῶν πολυάριθμοι, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἑβραϊκῆς ἀξιωματικῶς εἶναι ἡ *Ἀραμαϊκῇ*, ἡ κοινῶς *Χαλδαϊκῇ* ὀνομαζομένη, καὶ ἡ *Ἀραβικῇ*.

Ἡ Ἑβραϊκὴ, ἡ ἀποκλειστικὴ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ γλῶσσα, ἔζησε μακρὸν βίον ἀπὸ χρόνων προϊστορικῶν μέχρι τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ ἑκατ. καὶ ἐλαλεῖτο ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν τῇ μικρῇ ἐκείνῃ τῆς Συρίας γωνίᾳ, ἧτις ὅμως ἕνεκα πολλῶν καὶ σπουδαιωτάτων γεγονότων μεγίστην σημασίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἔλαβε. Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἐποχὴν κατέλιπεν ἡμῶν ἡ γλῶσσα αὕτη σπουδαιότατα συγγράμματα, ποιητικὰ,

ἀναφερόμενα σχεδὸν πάντα εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν καὶ ἱστορικὰ, ἅτινα ἀναφέρουσι μὲν ἰδίως ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, ὅσα ἀποδεικνύουσι τὴν ἰδιαίτην τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν πρὸς τὸν ἐλεκτὸν αὐτοῦ λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐνέχουσιν ὅμως καὶ σημειώσεις τινὰς περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας καὶ ἄλλων ἐθνῶν, αἵτινες εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν ἐθνολογίαν. Μετὰ τὴν δευτέραν δὲ π. Χ. ἑκατ. ἤρξατο ἡ γλῶσσα αὕτη ὑποχωροῦσα εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἧτις τότε ἦν ἡ δεσπόζουσα γλῶσσα τοῦ πρὸς δυσμὰς Περσικοῦ κράτους, ἐπὶ Χριστοῦ δὲ ἡ κοινὴ γλῶσσα πάσης τῆς Παλαιστίνης κατέστη. Πᾶσαι λοιπὸν αἱ λέξεις αἱ ἐν ταῖς Ἑβραϊκοῖς ὡς Ἑβραϊκαὶ ἀναφερόμεναι, ὡς Ἥλι, ἡλίλαμὰ σεβραχθανί, Γολγοθά, καὶ αἱ λοιπαὶ εἶναι ἀραμαϊκαί διὸ εἰκόσονται τινες, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὠμίλου ἀραμαῖστί (ἰδὲ Max-Müller, *Lectures of the science of languages*, σελ. 336, Vol. I.) Πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι εἰ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ ἔπαυσε λαλομένη, οὐδέποτε ὅμως ἔλειψαν ἑβραῖοι λόγιοι μεταχειριζόμενοι ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν βιβλίων αὐτῶν τὴν πατριον γλῶσσαν, ὡς καὶ μέχρι τοῦ νῦν γίνεται ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἐνθα οὐχὶ μόνον συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ ἐφημερίδες ἑβραϊκαὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐκδίδονται. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξῆς δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν, ὅτι ἡ γλῶσσα τῆς νεωτέρας ἑβραϊκῆς φιλολογίας πολὺ ὕστερον ἐκείνης τῆς ἐν ταῖς κλασσικοῖς συγγράμμασι τοῦ ἑβραϊκοῦ κανόνος ἀπαντώσης. Ἐκλιπούσης λοιπὸν τῆς Ἑβραϊκῆς ἐκ τῆς κοινῆς χρήσεως κατέστη ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν ταῖς σχολαίσις ἐκμαθήσεως τῆς γλώσσης ταύτης πρὸς κατανόησιν τῶν ἱερῶν τῶν Ἑβραίων βιβλίων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μέχρι τῆς 1' μ. Χ. ἑκατ. ἐγένετο ἡ σπουδὴ αὕτη ἄνευ τινὸς συστήματος ἀλλὰ διὰ πρακτικῆς τῶν λογίων Ἰουδαίων διδασκαλίας, βοηθημένης διὰ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Συριακῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μεταφράσεων καὶ τῶν σημειώσεων, ἄς οἱ Ῥαββίνοι ἐν ταῖς βιβλίσις αὐτῶν συνέγραψον πρὸς ἐξήγησιν τῶν δυσκόλων τῆς Γραφῆς χωρίων. Κατὰ τὴν περίσσειαν ταύτην ὀλίγοι τῶν Χριστιανῶν θεολόγων ἠσχολοῦντο περὶ τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν διότι οὕσης ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα, δὲν ἠσθάνοντο οὕτω τὴν ἀνάγκη τῆς σπουδῆς τῆς πρωτοτύπου τῶν Γραφῶν γλώσσης. Ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μόνον ὁ Ὀριγένης καὶ ὁ Ἰερώνυμος ἐσπούδασαν ὀπωποῦν τὴν γλῶσσαν ταύτην, προσέτι δὲ καὶ ἐκ τῶν Γνωστικῶν¹ τινες,

1. Οἱ Γνωστικοὶ ἦσαν χριστιανοὶ αἵρετικοὶ κατὰ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ἀμάσαντες, τῶν ὁποίων τὸ θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα ἦτο μίγμα τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ καὶ τῶν ἀνατολικῶν θρησκευμάτων τοῦ Παρσισμοῦ, δηλ. καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς μυστικῆς θεολογίας. Ἰδὲ Δουκίμιον Ἐκκλ. Ἱστορίας τοῦ Α. Διομήδους Κυριακοῦ, σελ. 47.

οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐζήτουν ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ λέξει μαγικὰς διὰ φυλακτῆρια καὶ φωνὰς ἀσήμευ δι' ἐπωδὰς καὶ μυστικὰς ἐρμηνείας. Ἄξιοσημείωτον δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶνε, ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ ἕνεκα τῆς ἀποδομιᾶς σημασίας εἰς τὰ συγγράμματα τῆς II. Διακρίσεως τοιαύτην σημασίαν ἔλαβεν, ὥστε οὐχὶ ἑτέρας γλώσσας ἅγια (Ἑβρ. λασχὼν ἀκόδεσχ) κληθῆναι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ μήτηρ τῶν γλωσσῶν παρὰ τῶν Ῥαββίνων ἐκτιμηθῆναι, οἵτινες μάλιστα ἐπειράθησαν νὰ ἀποδείξωσιν ἀληθῆ τὴν ἰδέαν αὐτῶν ταύτην διὰ τινοῦ ἰδιάζοντος αὐτοῖς ἐρμηνευτικοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰ γράμματα μιᾶς ἐρμηνευτέας λέξεως κατὰ ἀριθμητικὴν αὐτῶν ἀξίαν ὑπολογίζονται καὶ λέξις αὕτη ἔπειτα ἐρμηνεύεται δι' ἑτέρας, τῆς ὁποίας τὰ γράμματα ἔσθαι ἀριθμητικὴν ἀξίαν ἔχουσιν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου λ. χ. ἐρμηνεύοντες οἱ Ῥαββίνοι τὸ χωρίον τῆς Γενέσεως 41, I, καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἐν καὶ φωνὴ μία πᾶσα ἐξήγαγον, ὅτι ἡ κοινὴ αὕτη γλῶσσα, ἡ πρὸ τῆς ἐν Βαβυλωνί γενομένης συγχύσεως τῶν γλωσσῶν παρὰ πάντων κλουμένη, ἦτο ἡ Ἑβραϊκὴ διότι κατ' αὐτοῦς ἡ λέξις χεῖλος εἶνε ταυτόσημος καὶ τὸ λασχὼν, γλῶσσαν σημαῖνον, ἡ δὲ λέξις ἐν, Ἑβρ. ἄχαθ, τῆς ὁποίας τὰ γράμματα ἔχουσιν ἀριθμητικὴν ἀξίαν 409, ἠρμηνεύθη ὑπὸ τῶν Ῥαββίνων διὰ τῆς ἀριθμητικῆς ἰσοδυναμίας λέξεως ἀκόδεσχ, ἅγια σημαίνουσης, καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἑβραϊκὴ ἅγια γλῶσσα (λασχὼν ἀκόδεσχ) παρ' αὐτῶν ἐπονομάζεται, ἄρα τὸ χεῖλος ἐν σημαίνει τὴν Ἑβραϊκὴν. Τὴν ἰδέαν ταύτην τῶν Ῥαββίνων παρεδέχθησαν καὶ οἱ Χριστιανοὶ θεολογοὶ, ὡς τοῦτο κατὰ κράτος ἐκ τινῶν χωρίων τοῦ Ὁριγένους καὶ τοῦ Ἱερωνύμου, ἅτινα ὁ Max Müller ἐν τῷ ἡδὴ μνημονευθέντι αὐτοῦ συγγράμματι, Vol. I, σελ. 455, ἀναφέρει.

Ἀπὸ δὲ τῆς δεκάτης μ. Χ. ἑκατ. ἄρχεται ἡ συστηματικωτέρα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης σπουδῆ, ὁπότε ἐτέθησαν καὶ αἱ βάσεις τῆς γραμματολογίας καὶ λεξικογραφίας. Πρὸς τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν ὁ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀκμαζῶν ἀραβικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ καταπληκτικὴ

1. Τὸ τοιοῦτον ἐρμηνευτικὸν σύστημα ὑπάρχει εἰσέτι παρὰ τοῖς Ῥαββίνοις ἐν χρήσει, δι' οὗ πολλὰς περὶ τὰ ἥθη τῆς Γραφῆς ἐρμηνεύοντες νὰ ἐξαγάγωσι συμπεράσματα, δι' ὧν προσδιορίζουσι τὸν χρόνον τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, δι' ὧν πολλῶν αἰῶνων προσδοκωμένου Μεσσίας. Ἄλλ' ἡ ἀβολὴ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἀπέδειξε πάντοτε τὸν ἄλλον ὄψινον τοῦτον τρόπον τοῦ ἐρμηνεύειν στερούμενον πάσης ἀληθείας. Παραλείπων ἐνταῦθα πολλοὺς κατὰ διαφόρους ἑποχὰς γενομένους τοιοῦτους ραββινικοὺς ὑπολογισμοὺς, μνημονεύω μόνον ἐνός· νεώστ' ἐπὶ τῆς βιβλικῆς Σχολῆς γενομένου· ἡ Σχολὴ αὕτη, ἀγορὰ Ἰσραὴλ = συνάθροισις τῶν Ἰσραὴλ ὁμοαχζομένων, ἐξέδωκε κατὰ τὸ πᾶσα τοῦ 1861 ἐγκυκλίον τινα εἰς πάσας τὰς Ἰσραηλιτικὰς κοινότητας, δι' ἧς ἐκνοποιεῖτο αὐτοῖς ὅτι ὁ Χριστὸς ἐμελλε κατ' ἐκείνον τὸ ἔτος νὰ ἔλθῃ. Τὴν πρόρρησιν αὐτῶν ἐστήριζον ἐπὶ τοιοῦτου εἴδους ἐρμηνείας εἰς τὸ χωρίον τῆς Γενέσεως 49, I, γενομένης, ἐνθα ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Ἰακώβ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ συγκαλεῖ τὰ τέκνα καὶ λέγει αὐτοῖς «τὸ ἀπαντήσεαι ἡμῖν ἐπὶ ἐσχατῶν τῶν ἡμερῶν.»

τῷ ὄντι πρόδοδος αὐτοῦ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, διὰ τὰς ὁποίας διδάσκαλος τοῦ νέου πολιτισμοῦ ἐγένετο· ἰδίως δὲ ἡ πρωτότυπος καὶ ἀμίμητος αὐτοῦ γραμματικὴ τέχνη, ἐνθα λαμπρότατα καταφαίνεται ἡ λεπτότης τοῦ ἀραβικοῦ πνεύματος καὶ ἐξ ἧς οἱ Ἑβραῖοι λόγιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολλὰ ἐδανείσθησαν ἐν τῇ ἀναλύσει τῆς γλώσσης αὐτῶν, διότι οὗτοι ἐλάμβανον πάντες ἀραβικὴν παιδείαν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τὴν Ἀραβικὴν ὡς γλῶσσάν των υἰοθέτησαν ἀντὶ τῆς Ἀραμαϊκῆς, ἣν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ συγγραφῇ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῇ αὐτῶν μετεχειρίζοντο. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ γνώσις τῆς Ἑβραϊκῆς ἦτο ἀποκλειστικὴ κληρονομία τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐάν τινες Χριστιανοὶ ἐγνώριζον τὴν γλῶσσαν ταύτην ἦσαν ἢ ἐξ Ἑβραίων προσήλυτοι ἢ υἱοὶ προσηλύτων. Μόνον τὸ τάγμα τῶν Δομινικανῶν ἕνεκα πολεμικῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων λόγων ἔσχε μερικὸς ἄνδρας διακρινομένους διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑβραϊκὴν γνώσεις αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς I' ἑκατ. ἐγένετο ἡ σπουδὴ τῆς Ἑβραϊκῆς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἔτι γενικωτέρα καὶ καρποφορωτέρα, ἐνῶ αἱ τῶν Ῥαββίνων σχολαὶ ἤρχισαν παρακμάζουσαι. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε πρῶτον μὲν ἡ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀναπτυσσομένη ἔρευνα τῶν λογίων, οἵτινες εἰς πάντας τοὺς θησαυροὺς τῆς ἀρχαιότητος ἤθελον νὰ εἰσδύσωσι καὶ τὰς γνώσεις αὐτῶν ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν νὰ ἀρῶνται, δεύτερον δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ Λουθήρου κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας γενομένη διαμαρτύρησις, ἣτις μεγίστην σημαντικότητα εἰς τὰς Γραφὰς ἔδωκε καὶ ἰδίως εἰς τὸ πρωτότυπον, ἐξ οὗ ὁ ἀρχηγὸς τῆς διαμαρτυρήσεως ταύτης Λουθερός τὴν γερμανικὴν μετάφρασιν ἔκαμε. Καὶ κατ' ἀρχὰς οἱ διδάσκαλοι τῆς νέας ταύτης γενεᾶς τῶν Ἑβραϊολόγων ἦσαν, ὡς εἶδος, οἱ Ἰουδαῖοι. Καὶ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱερᾶς ταύτης γλώσσης ἔπρεπε τότε νὰ κάμῃ τις μακρὰς ὁδοπορίας, νὰ προσκολληθῇ πρὸς τινὰ Ῥαββῖνον, οὗτινος τοὺς λόγους ὡς χρησμούς ἤκουε καὶ τὰ μαθήματα μὲ χρυσὸν ἐπλήρωνε. Καὶ ἐνῶ σήμερον διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ τῶν πολλῶν βοηθημάτων πᾶσαι αἱ δυσκολίαι εἰς ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης ταύτης ἐκ τοῦ μέσου ἤρθησαν, κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἡ σπουδὴ τῆς Ἑβραϊκῆς ἦτο τόσον δυσχερὴς, ὥστε πολλοὶ τῶν τότε λογίων μεγαλχυοῦσιν ἐπὶ τοῖς ἠρωϊκοῖς κόποις, οὓς κατέβαλλον, ἕως ὅτου κατορθώσωσιν, ἵνα ἐνοῶσι τὰς Γραφὰς εἰς τὸ πρωτότυπον. Τῶν λογίων τοῦτων οἱ πλεῖστοι ἦσαν τέκνα τῆς Γερμανίας, τῆς χώρας ἐκείνης, ἐν ἧ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι ἀείποτε ἀόκνους θεράποντας εὔρον, ἐνῶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ὀλίγοι τὸ παράδειγμα ἐκείνων ἐμιμοῦντο· διότι ὁ κληρὸς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐθεώρει ὡς σχισματικούς τοὺς περὶ τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ταύτης

ἀσχολουμένους· ὁ γερμανὸς Gesenius, ὁ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατ. ἀκμάσας, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Geschichte der hebräischen Sprache* (Ἱστορία τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης), σελ. 406, ἅτινα μεταφέρομεν ἐνταῦθα, ὡς χαρακτηριστικὰ λαμπρῶς τὴν παχυλοτάτην ἀμάθειαν τοῦ κλήρου τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν· «Ἡδὴ περὶ τὰ μέσα τῆς 17' ἑκατ. ὁ Corn. Heresbach (*Orat. de laudibus litterar. Graec. f. 26*), ἤκουσεν ἱεροκήρυκα ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τὰ ἐξῆς λέγοντα·

«Παρουσιάζουσιν ἡμῖν νέαν τινὰ γλῶσσαν Ἑλληνικὴν ὀνομαζομένην· ἀπὸ ταύτης πρέπει τις νὰ φυλάττηται, διότι δίδει αἰτίας εἰς αἱρέσεις. Ἐνιαχοῦ ἔχουσι καὶ βιβλίον ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ γεγραμμένον· τὸ βιβλίον τοῦτο γέμει ἐχιδνῶν. Καὶ ἄλλη τις γλῶσσα θέλει νὰ ἀνακύψῃ, ἡ Ἑβραϊκὴ· οἱ ταύτην σπουδάζοντες γίνονται Ἰουδαῖοι.» Ἐξαιρουμένων δὲ ὁ Gesenius λέγει, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐν Τριδέντῳ συνόδῳ ὅμοιαι φωναὶ ἠκούσθησαν.

Ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, πολλοὶ λόγοι περὶ τὴν Ἑβραϊκὴν ἠσχολοῦντο, ἀνεφάνη καὶ ὁ διασημώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὁ κηδεμὼν καὶ ἐπιστήμιος τοῦ Μεγάλχωνος φίλος Reuchlin, ὅστις ἕνεκα τῶν ποιικιλιάτων αὐτοῦ γνώσεων μέγα ὄνομα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐκτήσατο καὶ ὡς συγγραφεὺς τὴν πρῶτην Ἑβραϊκὴν γραμματικὴν διὰ τοὺς χριστιανούς· «Πατὴρ τῆς Ἑβραϊκῆς γραμματικῆς καλεῖται· ὁ μέγας ὅμως οὗτος ἀνὴρ ὤφειλεν ἕνεκα τῶν περὶ τὴν Ἑβραϊκὴν σπουδῶν αὐτοῦ ὡς αἱρετικὸς νὰ κηρυχθῆ καὶ νὰ καταδικωθῆ παρὰ τῆς ἀλαρθάστου ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτὸς τοῦ Reuchlin ἤκμασεν μετὰ ταῦτα πολλοὶ διάσημοι Ἑβραϊολόγοι, οἵτινες διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν τὰς ἐρεῦνας ἐν τῇ Γραφῇ ἔτι μᾶλλον ἐτελειοποίησαν, ἀλλὰ τούτων τὰ ὀνόματα παραλείπομεν μὴ θέλοντες νὰ ἐπιβαρύνωμεν τὴν μνήμην τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἐστίας διὰ τῆς ἀναγραφῆς σειρᾶς ὀνομάτων. Ὅ,τι δὲ ἀξιοσημείωτον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν εἶνε, ὅτι πολλοὶ λόγοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, παραδεχόμενοι ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ ἦτο ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἡ μήτηρ πασῶν τῶν γλωσσῶν, ἠσχολήθησαν νὰ ἀποδείξωσιν ἀληθῆ τὴν ἰδέαν τῶν ταύτων, συγγράψαντες πολλὰ ἐτυμολογικὰ συγγράμματα, δι' ὧν ἐπειρῶντο διὰ παντοίων μηχανικῶν καὶ βεβιασμένων τρόπων τὰς λέξεις τῶν διαφόρων γλωσσῶν ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς· καὶ ἐτυμολογήσωσι.

Τινὲς μάλιστα, ὡς ὁ Γάλλος Guichard, διεισχυρίζοντο ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἔγραφον ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, δύναται τις ἄπλῶς ἀναγινώσκων τὰς λέξεις τῶν διαφο-

ρων ἄλλων ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν Ἑβραϊκὴν αὐτῶν καταγωγὴν νὰ εὔρῃ. Ἡ ἰδέα αὕτη περὶ τῆς Ἑβραϊκῆς ὡς μητρὸς πασῶν τῶν γλωσσῶν ἐπεκράτησε μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀνομαστοτάτου τῶν φιλοσόφων Leibniz, ὅστις πρῶτος συστηματικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἰδέαν ταύτην κατεπολέμησε καταδιβάσας τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐκ τοῦ ὕψους εἰς ὃ ἡ ἀγαν εὐσέβεια τῶν πρὸ αὐτοῦ λογίων εἶχεν ἀνακαθίστασι. Ἄλλ' ὁ πόλεμος οὗτος τοῦ Leibniz δὲν ἀπεθάρρυνε τοὺς σοφοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἑβραϊκῶν γραμμάτων· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα μετ' αὐτὸν ἤκμασεν οἱ διασημώτατοι τῶν Ἑβραϊολόγων. Ἐκ τούτων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τῶν ἐξῆς τριῶν· διότι οὗτοι εἶνε οἱ ἀνωψώσαντες τὴν Ἑβραϊκὴν φιλολογίαν εἰς βαθμὴν ἐπιστήμης καὶ οἱ ἀποχωρήσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῆς θεολογίας, τῆς ὁποίας ἡ φιλολογία αὕτη μέχρι τοῦδε ὡς παράρτημα ἐθεωρεῖτο. Τῶν τριῶν τούτων πρῶτος εἶνε ὁ ὀλλανδὸς Albert Schulteis, ὁ κατὰ τὰ μέσα τῆς 17' ἑκατ. ἀκμάσας καὶ τιμώμενος ὡς ἀρχηγὸς Σχολῆς Ὀλλανδικῆς ὀνομαζομένης καὶ ἀκμαζούσης τότε ἐν ταῖς Πανεπιστημίαις τῶν Κάτω Χωρῶν, ἔνθα τὰ τεμὲν ταῦτα τῶν Μουσῶν διέπρεπον τότε καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν φιλολογίαν· δεῦτερος τούτων εἶνε ὁ πρὸ ὀλίγον μνημονευθεὶς Gesenius, ὅστις διὰ τὰς ἐμβριθεστάτας αὐτοῦ συγγραφὰς οὐχὶ μόνον ὡς ἀρχηγὸς ἑτέραις Σχολαῖς εἰσέει ἐν Γερμανίᾳ ἀκμαζούσας τιμάται, ἀλλὰ καὶ πατὴρ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης ὀνομάζεται. Πάντας ὅμως τούτους ὑπερέβαλλεν ὁ Γερμανὸς Ewald, ὅστις διὰ πλείστας καὶ σπουδαιοτάτας αὐτοῦ συγγραφὰς χαλκένδρος καλεῖται. Ἐκ τῶν ἐμβριθῶν λοιπὸν συγγραφεῶν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀπεδείχθη, ὅτι εἰ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ δὲν εἶνε ἡ μήτηρ τῶν ἄλλων γλωσσῶν, εἶνε ὅμως μία τῶν ἀρχαιοτάτων· Ὡς κεκτημένη δὲ τὸν καθαρότερον καὶ ἐντελέστερον τύπον πασῶν τῶν γλωσσῶν, τῶν εἰς τὴν σημιτικὴν γλωσσικὴν οἰκογένειαν ἀναγομένων, τίθεται ἐν τῇ αὐτῇ βαθμίδι, ἣν κατέχει καὶ ἡ Σανσκριτικὴ μετὰ τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν ἢ Ἀρίων λεγομένων γλωσσῶν. Ὡς κεκτημένη δὲ φιλολογίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν διδάσκεται ἐν πάσι τοῖς Πανεπιστημίαις τῆς Εὐρώπης· ἐν Γερμανίᾳ μάλιστα δὲν ὑπάρχει γυμνάσιον οὐδὲ ἱσραϊτικὴ σχολή, ἔνθα ἡ γλῶσσα αὕτη δὲν διδάσκεται παραλλήλως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γλῶσσαν.

Οἱ Ἀραβες ἔχουσι πατροπαράδοτον καὶ ὀρθοσκευτικὴν ἐντολὴν τὸν πολλαπλασιασμόν καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δένδρων. Κατ' αὐτοὺς ὅστις φυτεύσῃ δένδρον θεωρεῖται εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, κηθὼς καὶ ὅστις τὸ φθεῖρῃ φονεύς.